

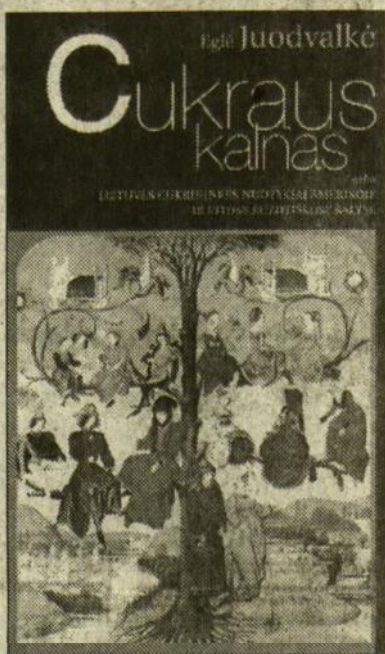
Eglė Juodvalkė skaito savo naujausios knygos *Cukraus kalnas* ištraukas Vilniuje, Rašytojų klube, suruošose knygos sutiktuose. Algimanto Žiziūno nuotrauka.

Eglės Juodvalkės staigmena

Rudenį iš Illinois į Vilnių atskridusi Eglė Juodvalkė iškreitė smagią staigmeną. Literatūros tyrinėtojo, tekstologo Vytauto Vanago ne taip seniai išleistame autoritetingame Lietuvių rašytojų sąvade aiškiai parašyta, kad ji — poetė. Kitokios iki šiol jos neįsivaizdavo ir kolegų rašytojai bei jos poezijos gerbėjai. O štai paskutinėmis viešnagės Lietuvoje dienomis E. Juodvalkė pasireiškė kaip gabi ir įdomi prozininkė. Mat niekam ir negarsindama, Rašytojų sąjungos leidykla, atrodo, nė iš šio nė iš to, toms dienomis išleido (ir dar gražiai!) jos gan stambią, arti 300 puslapių, memuarų knygą vėlgį intriguojančiu (sensacingu?) pavadinimu *Cukraus kalnas, arba lietuvių cukrininkės nuotyčiai Amerikoje ir kitose egzotiškose šalyse*.

Žodyje „skaitytojoms ir skaitytojams“ autorė rašo: „Savo vyrui Henrykui giliai lenkiuosi, nes jis protingai nepaisė mano dievogažijos, kad būdama poetė, aš jokių būdu, jokių atvejų, niekada nerašysiu prozos. Tai jis kalė ir kalė man, kad bandyčiau pasakoti savo gyvenimą rašytu žodžiu, nes jis galis būti įdomus ir kitiems“. Kad Henryk tikrai buvo atkakliu gundytoju, autorė dar kartą patvirtina stambiomis raidėmis šviečiančia dedikacija (poetine, vis dėlto): „Tau, Henryk, vieną pavasario popietę padovanaujau man šakelę, iš kurios išaugo šio rankraščio medis“.

Rašytojų sąjungos klube su-

rengtame vakare, skirtame E. Juodvalkės knygos sutiktuviams, jauna literatūrologė Gitanė Vanagaite, išsamiai pristatiusi *Cukraus kalną*, irgi atkreipė dėmesį į tą „gundytoją“ Henryk. Ji priminė Vytauto Kavolio pasakymą apie dažnus atvejus, kai lietuvių moteris pasireiškė literatūroje, tapti rašytojomis, dažniausiai paskatina jų vyrų. Bet G. Vanagaite tuoj pat pritemdė tai vyrų aureolę: „Nors paskata ir yra svarbi, bet jos įgyvendinimas, realizacija visada yra svarbesnė, nes nėra įmanoma parašyti gerą literatūros kūrinių, nepasirengusiai ar nesugebančiai autorėi“.

O kad E. Juodvalkė tikrai sugebėjo parašyti gerą memuarų knygą (kai kas tvirtino, kad tai prisiminimai, kaip

ir V. Pietario tokio žanro knyga) pripažino ne tik bene pirmoji ją perskačiusi G. Vanagaite, bet ir kiti literatūros žinovai. Tai G. Vanagaite įrodinėjo ir vykusia, tarsi patyrusio prozininko, gerai parašyta ar surėdyta knygos pradžia, kuri, pasak prelegentės, yra gana svarbus daiktas, užmezgantis specifinius autorius ir skaitytojo bendravimo ryšius. Knyga pradeda autorės pokalbiu su daktaru — endokrinologu Arthur Rubenstein apie blogą prognozę: jos silpstančius inkstus, sudėtingą diabeto komplikaciją. Šis įvykis, kalbėjo literatūros tyrinėtoja, yra daug vėlesnis, siekiantis maždaug 29-sius autorės gyvenimo metus. Apsisprendimas tuo pokalbiu pradėti savo gyvenimo pasakojimą rodo, kad autorės gyvenimo kelyje ypač reikšminga buvo jos diabeto liga, sąlygojusi ir knygos pavadinimą — *Cukraus kalnas*. Tokia knygos pradžia skaitytoją iš tiesų suintriguoja, sudomina tolimesnį įvykių raidą.

Prelegentė daug kalbėjo apie cukraligės įtaką, pažymėdama, kad ji buvo esminė autorės identiteto formavimuisi. Beje, tai užsimena ir pati autorė, taip rašydama apie savo ligos pradžią: „klusnus vaikas tapo slapta maištaujančia paaugle, nukrypusia į atvira anarchiją studentavimo metais. Tik suaugusi šiaip taip prisitaikė prie ligos reikalavimų“. Bet mane, kone vienu prisėdimu perskačiusiam šią knygą, ta cukraligė autorės — knygos herojės gyvenime atsidūrė antraeilėje vietoje. Tos nepagydomos ligos šešėlis nuslėbė herojės optimizmas, polinkis matyti tai, kas gera, kas skaidrina gyvenimą. Žavi šios moters pasaulio pažinimo, nuotykių aistra (kelionės po jos pamėgtą Graikiją, Italiją, kitas idomias, anot autorės, egzotiškas šalis), vyriška drąsa, pasitikėjimas savimi, sugebėjimas išsisukti net iš kebliausios padėties (prie jos, patrauklios merginos, besikabinėjančių aistringų italų „paguldymas ant menčių“ Italijos keliuose), pagaliau užsispyrimas būti savarankiška asmenybe, savo likimo kalviu. Patrauklus ir knygos herojės moteriškas išdidumas, nepriklausomybė nuo bet ko, net nuo savo tėvų ar vyro. Tai rodo ir įdomiai aprašytas epizodas, kai ji su keliomis draugėmis, lietuviškaitėmis nepaisydama net A. Maceinos atkalbinėjimų, nepertengdama lietuvių kalbos reikalavimų, pasikeitė savo pavardės galūnę, kuri nero-

dytų jos vedybinės padėties, priklausomybės nuo vyro (užuot Juodvalkis, Juodvalkytė-Juodvalkė). Vakare prisiminusi šį epizodą, autorė apgailestavo, kad Lietuvoje dar tebedvelkia patriarchalinės bendruomenės žymuo — kai ji ėmėsi Lietuvos pilietės pasą, valdininkai nesutiko įrašyti jos pasirinktos nepriklausomos pavardės ir įrašė „Juodvalkis“.

Jaudina tie knygos puslapiai, kuriuose ryški herojės lietuviškos savivokos dovana. Nors gimusi ir brendusi svietimoje šalyje, ji išliko tvirta lietuve, savo tautos patriote. Su dideliu noru ir užsidegimu ji priėmė prof. Algirdo Landsbergio pasiūlymą padirbėti Laisvės radijuje New Yorke (vėliau tos pareigos ilgai tęsėsi Laisvosios Europos radijo Lietuvos skyriuje Miunchene) kad galėtų kasdien kalbėti ir rašyti lietuviškai, perduoti žinias savo tautiečiams už geležinės uždangos.

Knygoje ryškūs brolio Uosio (pasiūliusio savo inkstą, kai Eglei prireikė jį persodinti), tėvo, motinos portretai. Knygoje ypač atsispindi pagarba ir meilė motinai (nors vaikystėje ir jaunystėje daugeliu atvejų ji buvo nepaklusni priešgyną). Kai Eglė sunkiai susirgo, nuo šalčio drebėdavo ir po kalnu antklodžių, motina ją užklodavo savimi. „Tikriausiai jos kūnas šildė mane, bet aš esu įsitikinusi, kad tai buvo jos meilė“, — prisiminusi šį epizodą savo knygoje rašo autorė. Beje, knygos sutiktuvių vakare, užuot perskačiusi fragmentą iš savo knygos, E. Juodvalkė perskaitė motinai skirtą jautrų eilėraštį, parašytą suėjus dvejiems metams nuo jos mirties. O apie savo tėvą pasakė, kad, matyt, savo optimizmą ji paveldėjo iš jo.

Vis dėlto pro knygoje aprašytus smagius, įdomius, net rojų gyvenimo epizodus (net jos kelionę į Hollywoodą, sva-

jojant tapti kino aktore) pasireiškia šios knygos intencija: norėjosi kuo nors padėti Lietuvos cukrininkams, kad jie suprastų, jog cukraligė — tai dar ne pasaulio galas. „Jei diabetą cukrininkas laiko priešu, jis tokiu ir tampa... Gal geriausia cukraligę laikyti gyvenimo kėlionės bendru, su kurio nepastoviu ir ne visados iš anksto nuspėjamu elgesiu reikia norom nenorom susigyventi“, — pataria autorė.

Ši rašini pradėjau E. Juodvalkės iškirsta staigmena. Jos vakaras Rašytojų klube man suteikė progą sensacingai, nuotaikingai šį rašinį ir baigti. Spaudai rengęs šią knygą, Rašytojų Sąjungos leidyklos redaktorius V. Girdzijauskas pareiškė, jog jis atsisakė metrikoje pasirašyti savo, kaip redaktoriaus, pavardę. Priežastis — autorės užsispyrimas (tik, gink Dieve, neskandalingas, nepiktas) savo knygoje neiškraipyti, nesulietuvinti tiek savo vyro, tiek kitataučių vardų ir pavardžių, beje kas įprasta Lietuvos leidyklose, periodinių leidinių redakcijose. Aš tariau valio! Eglei Juodvalkei — seniai laikas mūsų leidejams, rašytojams ir žurnalistams atsisakyti šio, bala žais kur atsiradusio (tikriausiai nuo sovietmečio) būtinai sulietuvinti, sulinksinuoti, o teisingiau — sudaryti kitataučių asmenvardžius bei vietovardžius.

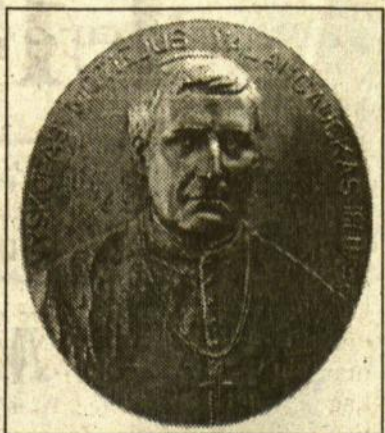
Dar kitas geras knygos bruožas, kurį pažymėjo vakaro vedėja poetė Paulina Žemgulytė — tai grynai, švari mūsų gimtoji, iš senelių ir tėvų, iš anos nepriklausomos Lietuvos mokytojų išmokta kalba. Pati autorė pasakė, kad kaip autentiškumo įrodymą knygoje paliko tokią kalbą, kurią iš anos Lietuvos atsivežė ir kurią vartoja išeiviai. Mano galva, tai graži, ne visuomet naujųjų teigiamai paveikta, kalba.

E. Juodvalkė taip pat pri-

dūrė, kad pirmiausiai knygą parašė anglų kalba, tikėdamasi ją išleisti Amerikoje. O šia, Vilniuje pasirodžiusia, ji atskirai parašė lietuviškai. Abu tekstai gerokai skiriasi: pasak autorės, kai kurie dalykai lietuviams aiškūs, o amerikietiams — visiškai nežinomi, ir apie tai jiems reikia kitaip rašyti. Beje, savo dienoraščių knygą rašydamas ir leidamas svetimomis kalbomis, skirtingai rašo ir J. Mekas.

Dar viena, bene paskutinė naujiena: savo vakare E. Juodvalkė pasakė, kad užsimojusi parašyti kitą prozos knygą apie buvusį lietuvišką Čikagos rajoną — Marquett Parką, kuriame jaunystėje ji praleisdavo daug savaitgalių.

Algimantas A. Naujokaitis

Vysk. M. Valančiaus medalionas. Autorius — P. Rimša. 1904.

nis ir iš piktų įpročių ištraukė.

Todėl jo atsiuntimas anuose apvertinuose laikuose: tikybės nupuolimo, dievobaimingumo atšalimo, pagedusių papročių viešpatavimo yra viena didžiausių Dievo geradėjų.

Keldavosi Ganytojas labai anksti ir po šv. Mišių kiekviename valandoje ir kiekvienas galėjo prie jo prieiti. Matydavo jį po keliolika kartų laiptais nulipantį į koplyčią, kad ką nors padirnavotų, išspaviedotų ar kokia kita milista aprūpintų. Neatstumdavo nė vieno, nors būtų pats vargingiausias, nesilaikė jokio etiketo. Jo dūrys buvo visuo met atdaros kiekvienam. Nežiūrint į jo sudėtingą pastoracinę veiklą ir nepaliaujamą triušą ir gausias lankytojų gaudas, niekas jo neregėjo nekantaus ar nenoriai atvykstančius priimant. Visuomet kiekvieną su tėvišku gerumu priimdavo besisypsodamas. Valgydamas užimdavo labai mažai laiko, špaceras kokią adyną, o likusį laiką „skyrė darbui, tarnavimui ir maldai. Nepraėjo progos ką nors paraginti ar apšviesti. Jau būdamas ligonis vis dar tarnavo žmonėms: persisaldė ir mirė, krito kaip karžygys, kaip darbo ir uolumo aukas“.

Nemažiau įspūdingą Ganytojo paveikslą galime matyti ir iš paties vyskupo testamentinio laiško, parašyto prieš pat mirtį tikintiesiems: „Visą savo gyvenimą dirbęs dėl jūsų išganymo, malonios mano avelės, jei kuriai iš jūsų padėjau įeiti į dangaus karalystę, jei kuriai nors gera padariau, dekoju V. Dievui, nes ne aš, o Jėzus Kristus malonė tai padarė. Aš galėjau būti jūsų vadovu, nes jūs mane mylėjote ir manęs klausėte. Lygiai ir aš jūs mylėjau ir vien tik to žiūrėjau, kad jūs nė vienas nepradumtumėte. Patys žinote, kad tik to vieno norėjau iš jūsų: kad tik padoriai gyventumėte, o taip gyvendami laimingi būtumėte.“

Mylimosios mano avelės, žinokite, jog aš jau pasenat. Ateina valanda, kada turėsiu jus palikti ir persikelti į tą vietą, kurią man paskyrė V. Dievas.

Norėčiau iki pat mirties būti jums naudingas. Žinau, kad ir mirtis nusenens mūsų meilės. Būdamas aname pasaulyje aš melsiuos už jus, kaip už savo vaikus, taip, kaip meldžiaus gyvas būdamas. Su Dievu, mano avelės. Jau nebesulauksite manęs atvažiuojant, nebebarstysite žolelių... po mano kojų. Pasimajusi girtuoklystę. Toje pelkėje skendo žmonių santarvė, žuvo viso amžiaus praeitavimas vaisiai ir visos krikščioniškos dorybės. Iš girtuoklystės išplaukęs visas medžiagiškas ir dvasiškas skurdas labiausiai neramino ganytojišką vyskupą širdį. Ilgai ir karštai dirbęs, išvydo gausius ilgo savo amžiaus darbavimosi vaisius. Per jį V. Dievas iš savo vynyno išravėjo pagedimo us-

Kornelijus Jazbutis ir Eglė Juodvalkė (abu iš Čikagos) skaitė savo poeziją poetine „Druskininkų rudens“ renginyje 2000 m. rudenį. Jie savo kūrybą skaitys ir Čikagos Jaunimo centre gruodžio 9 d., 7:30 val. vak., Lietuvių rašytojų draugijos ruošiamame literatūros vakare

Kornelijus Jazbutis

KREGŽDĖS

Norėjau dar kartą per Bartuvą perplaukti ant seno Berio
Ir paglostyti savo šuniuką Margi
Bet Čikagos dangoraižiai užstojo dangų
Ir didžiulio erelio sparnai saule.

Kažkur kažkaip gyvenimas eina
Ir aš seku jo pėdsakus
Sniegas susimaišo su smėliu
Užpustydamas viską.

Vaidu būdamas
Laukiau kada užaugsiu
Užaugęs grįžau į vaikystę
Ir nepastebėjau kai laikas pralenkė mane.

Dūmai rūko iš krematorijaus
Paskutinis žydas šaukė „gualt“
Bombos palengva krito ant Berlyno
Ir kregždės tą pavasarį baisiai greitai skraidė.

Eglė — „pasiruošusi keliauti į Hollywoodą...“

Poetės pokalbis su savimi

Vėly rudenį išeivijos poetė Vitalija Bogutaitė su savo vyru, literatūros kritiku Kęstučiu Kebliu viešėjo Vilniuje. Tai buvo gera proga Rašytojų klubui surengti jos kūrybos vakarą, juo labiau, kad atsirado dingstis — bendromis Vilniaus „Aidų“ leidyklos ir Čikagoje tebegyvuojančio „Ateities“ literatūros fondo pastangomis buvo išleista nauja poetės lyrikos knyga *Apmąstymai, arba pokalbis su savimi*.

I Rašytojų klubą gausiai susirinko V. Bogutaitės kolegos poetai ir prozininkai, literatūros mylėtojai. Pristatydamas Vitaliją Bogutaitę, jos kūrybinio vakaro vedėjas, Lietuvos Rašytojų sąjungos pirminkas literatūros kritikas, poezijos žinovas Valentinas Sventickas paminėjo, kad dar 1960 m. išeivijoje ta pati „Ateities“ leidykla išleido pirmąjį V. Bogutaitės poezijos rinkinį *Veidrodis jūros dugne*. Paskui išleistos kitos šios poetės knygos — *Lietus ir laikas* (1969), *Po vasaros* (1976). Kita rinktinė *Kelionė*, prasidėjusi Atgimimui, buvo išleista jau Vilniuje, Vagos leidykloje. Ši, penktoji poezijos knyga *Apmąstymai, arba pokalbis su savimi* taip pat išėjo Vilniuje.

Plačiau apsisodamas prie šios knygos, V. Sventickas pradėjo, perskaitydamas Violetos Bogutaitės eilėraštį iš naujosios rinktinės.

— Šis eilėraštis tinka priminti, kad V. Bogutaitės poeziją Antanas Vaičiulaitis visai teisingai yra pavadinęs trumpasake, — kalbėjo V. Sventickas, pridurdamas kad trumpą kalbą girdime ir poetės naujos knygos eilėraščiuose. Be to, pasak prelegento, pirmasis to eilėraščio žodžiais V. Bogutaitė sako teisybę: esam dabar plepiai, klausytis nemokam. Turėdamas galvoje knygos skoningą apipavidalinimą, V. Sventickas pasmaikštavo, kad jį sudėti poetės žodžiai tapo ganėtinai grakščiu kūnu — gražia knyga. Tai pagyrimas rinkinio apipavidalinimu, išspausdinimu besirūpinusiais „Aidų“ leidyklai ir dailininkui Tomui Vyšniauskui.

V. Sventickas pabrėžė knygos antraštės žodžius „pokalbis su savimi“. Tais žodžiais nujauciamas maždaug toks poetės nusiteikimas: kartais aš parašau eilėraščius, man pačiai tai svarbu, o jeigu svarbu ir kam nors kitam, — tepaskaito. Autoriui nėra polinkio lipti ant pakylės ir oratoriškai byloti miniai.

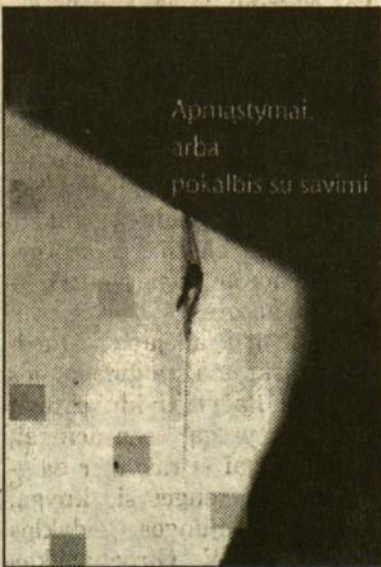
— Bogutaitės lyrika yra ne tik mažakalbė, bet palyginti paprasta, žemiška, tęsė V. Sventickas. — Kalbėjimas ne-

nudailintas, o status, tiesus, griežtas, net šiek tiek kampuotas. Egzodo kritika, matydama jos eilėraščius ten rašytos poezijos atskirame lauke, dėl tokios kalbėsenos, nerimo bei svetimumo motyvų, bemat susiejo V. Bogutaitės poeziją su „nauja poetinės kūrybos samprata“ (Juozas Girnius), su „modernios tarmės poetais“ (A. Vaičiulaitis), lipdė jos eilėraščius prie Algimanto Mackaus ir Lionės Sutemos iškeltų gairių (Rimvydas Šilbajoris). Chemijos mokytoja — poetė tokia staciakaktiška elementų jungtis akivaizdžiai erzino, sakė V. Sventickas. Jos 1992 metų pokalbyje su vilniškiu literatūros kritiku Richardu Pakalniškiu galime pasigėrėti ištis unikalia fechtuote — Pakalniškis atkakliai nori įsiulyti Bogutaitę A. Mackaus mokyklai, o ji triskart atkakliai tvirtina, kad kiekvienas poetas kalba savo kalba.

V. Sventicko nuomone, kūrybos sąlyčiai, giminiškumas tikrai negali būti pernelyg paprastai suvokiami. Bet ir kūrėjas, matydamas, kaip kritika grupuoja pavardes, gali suprasti, kad ji siūnčia tik atpažinimo ženklus, klasifikuoja, teikdama paslaugų mažiau įsigilinusiam skaitytojui. Šaltas tipologinis žvilgsnis į septyntojo dešimtmecio lietuvių poeziją V. Bogutaitė leidžia matyti, tarkim, greta Lietuvos poetų V. Šimkaus, A. Mikutos, J. Vaičiūnaitės, ir čia bus tiesos, — nesvarbu, ar jie tada vienas kitą skaitė, ar ne. Turėdamas galvoje ne problematiką, o poetiką, V. Sventickas sako, kad knygoje jaučiasi laiko bangos, šiek tiek panašūs poezijos atnaujinimo impulsai, literatūros raidos neįsivaizdij, bet neturiu kitos išeities, — kalbėdamas apie naująją V. Bogutaitės knygą prisipažino V. Sventickas. — Štai bent keletas jos eilėraščių, kuriuose poetė susitapatina su jūra ir nerimo būsena, štai ji eina į kovą su vėjo malūnais ir jaučia esanti panaši į Ikarą, štai kalba, kad reikia „pusiau išprotėti“, jeigu nori suprasti gamtos kalbą, atpažinti save ir prabilti eilėraščiu. O dar kituose rinkinio eilėraščiuose ji sako, jog krūtineje kunkuliuoja lava, prabyla apie skrydį iškilia gramatika ir tonaciškai byloti miniai.

— Bogutaitės lyrika yra ne tik mažakalbė, bet palyginti paprasta, žemiška, tęsė V. Sventickas. — Kalbėjimas ne-

*Nelieski ranka.
Paviršiu paūkšte
ir iškrisiu.*
Pasak prelegento, tai kone

Apmąstymai
arba
pokalbis su savimi

pavyzdinė kasdienybės ir dvasios pasaulio sankirta. Taigi susidvejinimo, nesutapimo su pasaulio svetimybe motyvas, žinomas iš ankstesnių V. Bogutaitės knygų, naujajame rinkinyje turi naujų raiškių ypatumų.

V. Sventicko nuomone, pasitraukimo iš tėvynės išgyvenimų V. Bogutaitės poezija prievengia arba labai ją bendrina. Turbūt ji nenori kartoti tų jausmų, kuriuos daugykį iškalbėjo kiti. O gal ir stoiska laikysena čia turi reikšmės: sutinku su tokiu gyvenimu, koks jis susiklostė, praradimų gėlą gal net reikia slopinti:

*Vairystę palikau
už durų,
kad galėčiau
užaugti be
atsiminimų.*

— Šiek tiek pažindamas Vitaliją, kaip sutinkama žmogų, galėčiau sakyti, kad ji aiški, kategoriška, tiesi, — sakė V. Sventickas. — Yra to ir eilėraščiuose, bet yra ir kitko. Egzistencinio sutrikimo būsenų („Mano burlaivio stiebas nulūžo“), vienvietės išgyvenimų, jautrios dvejojančios širdies, žodžių „turbūt“, „tikriausiai“.

— Jau sakiau apie paprastumo polinkį Bogutaitės poezijoje, — tęsė V. Sventickas. — Jis stiprėjantis. Ankstesnėse knygose girdėjome raudotojos balsą, matėme mitologinių įvaizdžių, tautosakos ataudų. Naujuose eilėraščiuose tokie balsai prislopinti. Išpurtyti kai kurie žodžiai, anksčiau keliavę iš vienos V. Bogutaitės knygos į kitą, kaip įprasti jos „poetizmai“. Eilėraščiai naujojoje knygoje nebijo pasakoti, klausinėti, tvirtinti. Apmąstymai gali persikelti iš vieno teksto į kitą — rinkinyje yra tokio tęsimo, jungčių.

Prisipažindamas, kad V. Bogutaitė vis atkakliau kratosi „literatūros darymo“, kalba vis asmeniškiau, V. Sventickas vis dėlto pripažino, kad poetė galėtų labiau paisyti profesinės meistrystės. Tada neliktų tokių senoviškai tra-

*Kai po žiemos,
po gruodo, kalasi
pirmas daigas,
pirmasis žodis,
heraldika ir
tautinė giesmė —
many užsideda
tokia keista nostalgijos
ugnis, toks
skausmas,
egzistenciškai kankinantis
iki pat gyvybės pamatų.*

*Mano broliai išejo
ir negrįžo,
Mano sesės išejo
ir sugrįžo.
O aš —
nei išeiti,
nei sugrįžti negaliu.*

Mes kalbam per daug.

Vitalija Bogutaitė

*Žodžiai prarado prasmę.
Ausys nebegirdi.
O kaip norėčiau,
kad žodis tapęs kūnu
lėtai žingsniais,
kaip pavasario
šiltas lietus,
atėitų pas mane.*

*Neapleisk manęs, o vasara.
Išsizadėjau savęs,
išsizadėjau vakar,
šiandien ir rytojau.*

*Atverkite plačiau duris.
Sapnų žirgai atjoja ir
išjoja.*

*Išsizadėjau visa,
kas mane čia rišo su daiktais,
vardais,
žemėlapiiais,
atidaviau raktus
ir seną krikšto rūbą.*

kancijų negrabių posakių, kaip „skausmas, egzistenciškai kankinantis (iki pat gyvybės) pamatų“ arba „surakinta laiko tėkmėje“. Bet V. Bogutaitės jėga yra žodžio saikas ir santūriai ištartas dramatismas.

Kalbėjęs „Aidų“ leidyklos vadovas V. Ališauskas pažymėjo, kad išleistame rinkinyje V. Bogutaitės poezija yra vientisa, ji daug brandesnė negu ankstesnė knygos. O vakare dalyvavusi poetė Birutė Pukelevičiūtė priminė, kad V. Bogutaitė parašė libretą Čikagoje, Pasaulio lietuvių jaunimo pirmojo kongreso proga 1966 m. pastatytai operai „Lokys“ pagal P. Merimmo novelę. Tai buvo pirmoji lietuviška opera Amerikoje.

Kreipdamasis į Kęstutį Kebli, vakaro vedėjas užklausė, ar jis mato, pastebi, kada jo „prisiega“ rašo eilėraščius? Gal įkvėpimas ateina prie ežero Šiaurėje, Mičigane, kur

abu kasmet važiuoja vasaroti?

K. Keblys, pripažindamas, jog yra tiesos, kad šiaurėje Vitaliją dažniau aplanko poezijos mūza, vis dėlto visos jos „kūrybinės paslaptys“ atskleisti nepanoro.

V. Sventickui užklausus, kur juodu gyvena, K. Keblys atsakė trumpai — drūtai:

— Kai atskrendam čia — Vilniuje, Šv. Mykolo gatvėje. O šiaip — Louisiana valstijoje, Baton Rouge mieste (lietuviškai išvertus — Raudonam kuole), kur daug daugiau saulės negu Vilniuje, ir šilčiau.

Leidyklos „Aidai“ vadovas V. Ališauskas informavo, kad 200 egzempliorių V. Bogutaitės knygos *Apmąstymai, arba pokalbis su savimi* jau pasiųsta į Čikagą, i „Ateities“ literatūros fondą. Tad naujoji knyga turbūt greit atsiras ir *Draugo* knygyne.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Dešimtojo teatro festivalio vertinimo komisijos nutarimai

Vertinimo komisiją sudarė: Julija Dantienė (Philadelphia, Penn.), Nijolė Martinaitytė (Chicago, Ill.), Petras Venslovas (Kauras, Lietuva).

Komisija nutarė skirti šiuos apdovanojimus:

1. daugiausia žadanciai aktorėi — Čikagos teatro studijos „Žaltvykslė“ dukters vaidmens atlikėjai M. Ivaškevičiaus pjesėje „Kaimynai“, Rimai Žukauskaitei;

2. už geriausiai atliktą antrąjį vaidmenį — Vytautui Taseckui, vaidinusiui Jurgi Švilpą V. Alanto komedijoje „Šiapus už dangos“ (Hamiltono teatras „Aukuras“);

3. už geriausiai atliktą antrąjį vaidmenį Giedrei Griškėnaitėi-Gillespie, vaidinusiai Aureliją M. Ivaškevičiaus pjesėje „Kaimynai“ (Čikagos teatro studija „Žaltvykslė“);

4. geriausio aktorius žymuo skiriamas Toronto dramos teatro „Aitvaras“ ir Hamiltono teatro „Aukuras“ Agnės vyro ir dailininko vaidmens atlikėjui Laisviui Širvinskui;

5. geriausios aktorės žymuo skiriamas Vaidai Kiškutei, vaidinusiai Liucijos vaidmenį A. Škėmos dramoje „Žvakidė“ (Los Angeles Dramos sambūris);

6. geriausiu spektakliu Dešimtajame teatro festivalyje pripažinta Los Angeles Dramos sambūrio atlikta A. Škėmos drama „Žvakidė“;

7. speciali svečio iš Lietuvos, aktorius Petro Venslovo padėka ir paskatinimas Čikagos teatro studijos „Žaltvykslė“ režisieriui Audrei Budrytei;

8. Hamiltono teatro „Aukuro“ režisierė Elena Dauguvietytė-Kudabienė pagerbta specialiu žymeniu už 50 metų teatrinę veiklą išeivijoje.

JAV LB Kultūros taryba

Geriausios aktorės žymeniu už Liucijos vaidmenį A. Škėmos „Žvakidėje“ (Los Angeles Dramos sambūris) apdovanota Vaida Kiškutė ir žymenų vakaro programai vadovavęs akt. Petras Venslovas. Edvardo Šulaičio nuotrauka.

Geriausiu X teatro festivalio aktoriumi pripažintas Toronto dramos teatro „Aitvaras“ ir Hamiltono sambūrio „Aukuras“ akt. Laisvis Širvinskas (dešinėje). Jam žymenį įteikė Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Čikagoje Giedrius Apuokas (kairėje). Edvardo Šulaičio nuotrauka.

Dešimtojo teatro festivalio žymenų įteikimo šventėje lapkričio 26 d. Jaunimo centre. Iš kairės: JAV LB Kultūros tarybos pirm. Marija Remienė, X festivalio ruošos komiteto pirm. Leonas Narbutis ir už 50 metų teatrinę veiklą išeivijoje žymeniu pagerbta „Aukuro“ (Hamilton, Canada) režisierė Elena Dauguvietytė-Kudabienė. Edvardo Šulaičio nuotrauka.

Po vakaro Rašytojų klube. Iš kairės: Rašytojų sąjungos pirm. V. Sventickas, K. Keblys, V. Bogutaitė, „Aidų“ leidyklos vadovas V. Ališauskas. Algimanto Žiziūno nuotrauka

Talentingos dailininkės dovana

The Art of Sister Mercedes. Paintings and Drawings. Redagavo ir paveikslus fotografavo Algimantas Kežys kartu su ses. Mercedes. Išleido „Galerija“. Spausdino „Draugo“ spaustuvė Čikagoje.

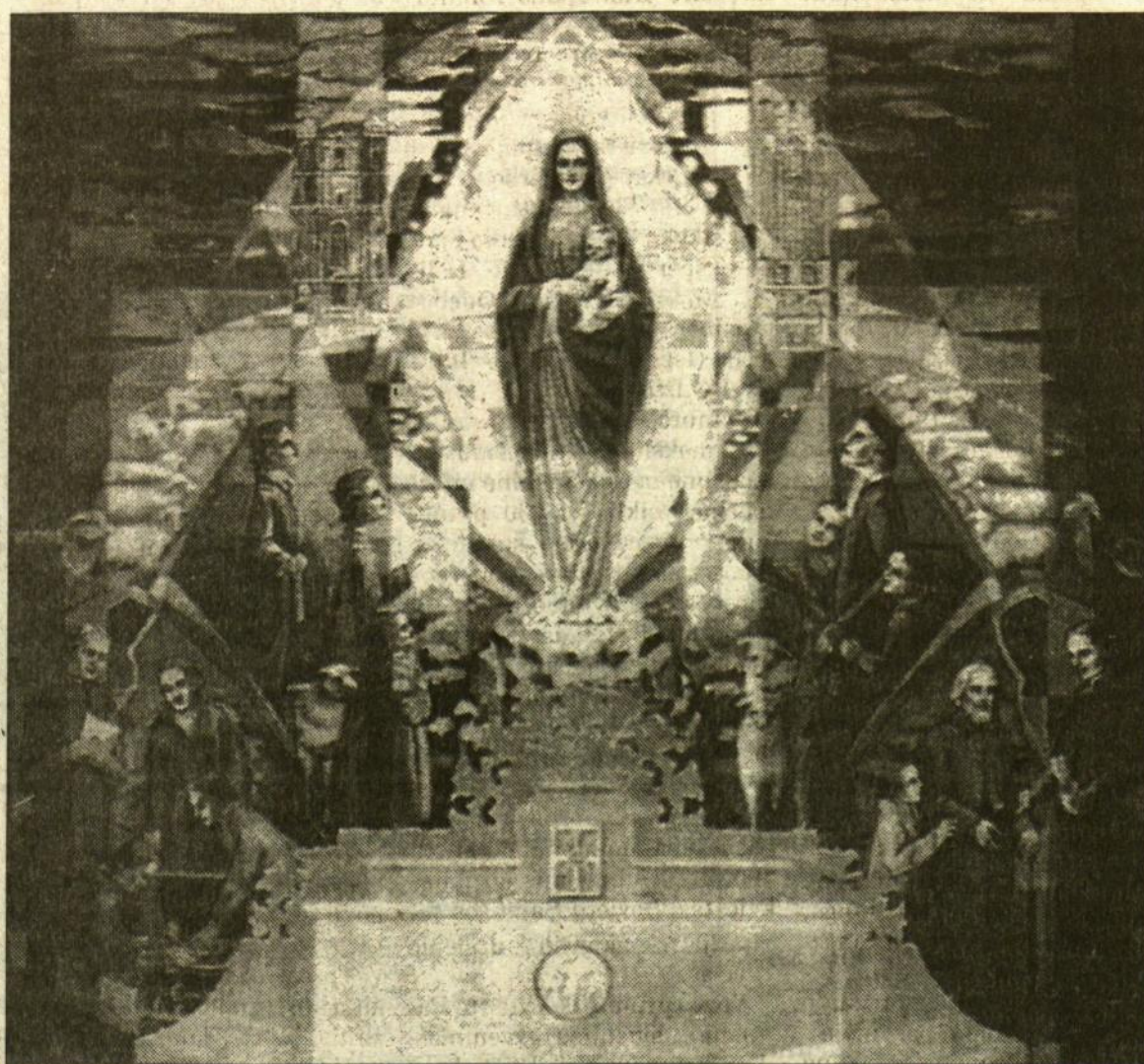
Knyga kietais viršeliais, su aplanku. Labai puošniai išleista, nemažo formato, 104 psl. Didžioji iliustracijų dalis — spalvota. Parašai ir įvada — anglų kalba. Tai tikrai prasminga ir vertinga dovana — Kalėdų ar bet kuria kita proga. Gaunama ir „Draugo“ knygynelyje.

Ses. Mercedes gimė 1915 m. Čikagoje. Jos tėvai buvo imigrantai iš Lietuvos. Lankydama seselių kazimieriečių vadovaujamą Šv. Kazimiero mergaičių akademiją (darbar — Maria gimnazija) Čikagoje, įstojo į Šv. Kazimiero seserų kongregaciją. Ji įsigijo doktoratą DePaul universitete Či-

kagoje, studijavo meną Rosary, Alverno, Cardinal Stritch kolegijose, Art Institute of Chicago, kur jai suteiktas magistro laipsnis, ir Katalikų universitete, Washington, DC. Lankėsi Europoje, Šven-tojeje Žemėje. Daug metų meną dėstė Maria gimnazijoje Čikagoje.

Daug kartų dalyvavusi personalinėse ir grupinėse parodose, laimėjusi premijas, ilius-travusi įvairius žurnalus, kny-gas, kalėdinių sveikinimų ir kt. atvirutes. Milžiniškas ses. Mercedes paveikslas — Šilu-vos Mergelė Marija — puošia Švč. M. Marijos Gimimo para-pijos bažnyčios Čikagos Mar-quette Parke sieną virš šo-ninio altoriaus.

Šiuo metu ses. Mercedes gy-vena motiniškame Šv. Kazi-miero vienuolyno name, Čika-goje, kur ji turi savo studiją ir tebetęsia savo kūrybinį darbą.

Ses. Mercedes. „Šiluvos Švč. Mergelė Marija“. 1957 m.

Fragmentas iš Eglės Juodvalkės knygos

Atsiradusi Čikagoje ir užsiregistravusi klinikoje susidėjau kelis skudurus į kelion-maiši ir išdarėjau pas Judy į Niujorką, kur ji apsigyveno, grįžusi iš Hidros. Vieną va-karą, man aiškinant jai, kaip ilgai gali tekti laukti, su-skambėjo telefonas. Mama. „Ligoninė skambino. Turi inkstą. Nori, kad tu prisistatytum šiandien. Operacija ryt rytą“. Viską mėčiau ir, nespejusi apsisukti, vėl buvau Čikagoje. Ligoninėje man pa-skyrė palatą, liepė nusiprausti po dušu ir miegoti. Dar net neaušo, kai mane prikėlė uždegta šviesa. Atėmė aki-nius, nuskuto kur reikėjo, davė raminančią tabletę ir paguldė ant lovelės su ratu-kais. Kai mane vežė pro tėvus ir Mariją, kuriuos tumparegės akys matė kaip pro miglas, linksmai mojavau, drąsin-dama likusius budėti. Vežė koridoriais, bet netoli, o tada jau buvau operacinėje ir daug žalsvai vilkinčių butybių triu-sė aplink mane. Kazkas įleido anestetiką, kažkas kitas pa-pasakojė anekdotą. Aš pra-dėjau kikiinti, ir uždanga nu-sileido.

Nebuvau vienintelė, kuriai persodinę inkstą tą dieną. Do-noras turėjo du sveikus inkstus — vieną padovanojo man ir vieną mano „dvynukei“, jau-nesnei merginai. Jai pasisekė ne taip gerai. Kūnas prie-šinosi naujam inkstui. Ke-lėtą metų varginama dializės, ji nuo perplito kraujo už-sikrėtė venerine liga.

Operacija, kurią atliko dak-taras Stuart, truko tris valan-das. Kai atsibudau, velniškai skaudėjo. Tokia buvo pirmoji mintis. Skauda. Dejau, aikičiojau, unkičiojau, šaukiau medicinos seserį. Vėl ir vėl. Pagaliau staiga atsisisėdau lo-voje ir paleidau nasrus. Medi-cinos sesuo atlekė tekina, ga-vau injekciją ir vėl užsnūdau. Šį kartą, kai praplėšiau akis, šalia manęs šypsodamiesi sto-vėjo mama ir tėtis, Marytė už jų.

Prieš įsirašydama į inksto laukiančiųjų sąrašą, aš palau-kiu, kad Amerikos Maisto ir vaistų administracija, FDA, po ilgų tikrinimų paleistų į rinką naujus imunitetą slo-pinančius vaistus. Tikėjaisi, jog jie veiksmingiau padės kūni-neatmesti inksto negu senieji. 1983 m. lapkričio mėnesį su-laukiau. Pirmos trys Iliinojaus valstijos „inkstininkės“, kurios gavo naująjį imunodepresantą — ciklosporiną A, Europoje,

beje, vartojamą jau penkerius metus — buvome trys Čika-gos universiteto ligonės. Be to, kasdien gerėme kortizolio ta-bletes ir savaitę gavome kaž-kio kio trečio vaisto labai skau-džias injekcijas. Kortizolio do-zė buvo mažinama palaips-niui, bet po šešių mėnesių jau Vokietijos gydytojai juos visi nutraukė ir pagaliau išsipūtęs nuo vaistų „mėnulio veidas“, kurio negalėjau pakeisti, at-slugo. Taigi po šešių mėnesių liko tik ciklosporinas, kurį ir dabar, praėjus šešiolikai metų, geriu kasdien. Kaip ir kada pasireiškė jo šalutiniai poveikiai — dar neaiškiai.

Po operacijų visi „palaimin-tieji“ kasdien įsitempė laukda-vo kartinio tyrimo rezultatų. Prieš persodinimą mano krea-tinio lygis buvo 4,6. 1,5 laiko-mas jau nenormaliai aukštu. Tuoj po operacijos rezultatas nukrito iki 0,8. Trumpą laiką skraidžiau kažkur padebe-sius, kaip helio pripūstas balio-nas. Gydytojai malšino mano entuziazmą, įspėdami, kad kreatininas pakils ir nusistos, kai vaistų teraputinis langle-lis bus pasiekta. Ciklospori-nui tas langlelis labai nedide-lis. Kitaip sakant, jei ligoniu duodama per daug vaistų, užuot padėję išlaikyti inkstą, vaistai ima jį naikinti, o jei vaisto per mažai, kūnas inkstą atmeta. Svarbiausi žodžiai — tikslus kiekis.

Gydytojai bandė visiems, net ir bukiausiesiems, įkalti, kad vaistus gerti būtina, kad kūnas niekada negalės apsiei-ti be jų, kad net ir po daugelio metų inkstas bus atmetas, jei imunitetas nebus slopinamas. Jie pasakojė apie vieną gu-dročią, kuris vaistus rytą va-ka, gerė šešiolika mėnesių, o po to nusprendė — gana. Pra-ėjus penkioms dienoms, kūnas inkstą atmetė. Daug metų reikėjo laukti naujo inksto. Dėl kvailumo.

Apskritai po persodinimo daug kas ėgijo naują prasmę. Žodžiai — gyvybė, džiaugsmas — įgauna ypatingą reikšmę kiekvienam naujo organo savi-ninkui, gyvybės dovanos ga-vėjui, gavusiam ar gavusiai širdį, kepenis, inkstus, kasą, plaučius, akis ar kaulų čiulpą.

Ligoninėje praleidau devy-niolika dienų. Dabar pooperacinis laikas ligoninėje ma-žiamas net iki penkių dienų, jei nebūna komplikacijų. Man labai, labai pasisekė. Kūnas inksto atmeti nebandė, jokių uždegimų nebuvo, inkstas tuo-jau pradėjo veikti. Kai išleido

Rokiškis turi ką parodyti

Rokiškio kraštas: Padavi-mai, legendos, vietovardžiai. Sudarytoja Vanda Leščiova. Leido ir spausdino UAB Ute-nos spaustuvė, Utena, 1999. 252 psl., minkštais viršeliais, tiražas 1,000 egz. Kaina ne-pažymėta.

Knyga išleista Rokiškio 500 metų jubiliejaus proga. Ro-kiškio dvaras istoriniuose šaltiniuose pirmą kartą pa-minėtas Lietuvos didžiojo ku-nigaikščio privilegijoje 1499 m. rugsėjo 21 d. Kunigaikštis Aleksandras Merkinėis ir Anykščių vietininkui Grigui Astikui dovanavo žemę šalia Susiejų upės (Latvija) su vi-sais žmonėmis. Vietovė ir dva-ras perėjo per daug rankų. Nuo 1715 m. Rokiškis atiteko Kupiškio seniūnui Jonui Ty-zenhauzui. Atrodo, kad tos šeimos rankose Rokiškis ilgai išbuvo. 1797 m. Rokiškyje per-sodintas parkas, užveistas so-

namo pas tėvus, iš pradžių reikėjo kasdien, vėliau tris-kart per savaitę lankytis ligo-ninėje kartinio kiekio tyri-mams, dar vėliau užteko du kartus kraują tikrintis Švento Kryžiaus ligoninėje Marquette Parke, arčiau tėvų namų. Pas tėvus sveikau puikiai. Du mėnesius prašiau amerikiečių gydytojų leisti man grįžti į darbą Miunchene, galų gale jie davė leidimą. Tačiau Miun-cheno priemiesčio Groshader-no (Grosshadern) klinikos or-ganų persodinimo skyriaus gydytojai vis dėlto nenorėjo, kad tuojau pradėčiau dirbti. Vokietijoje tuo metu inkstinin-kai išsėję šeši mėnesius po

das ir, ko gero, pradėta dvaro rūmų statyba.

Rokiškis miesto teises gavo 1920 m. ir liko apskrityje cen-tras. 1923 m. buvo pradėta grįsti centrinė aikštė, klojami šaligatviai, sodinami medžiai. Aikštėje prieš bažnyčią 1931 m. buvo pastatytas R. Antinio paminklas Nepriklausomybei atminti. Knygoje rašoma, kad apie 1950 m. Rokiškio aikštė buvo perplanuota ir užsodinta medžiais. „Jie užgožė aikštės dūrius, paslėpė svarbiausius išilginės ašies pastatus — dvaro sodybą ir bažnyčią. Nuo to nukentėjo graži ir originali klasicistinė Rokiškio archi-tekūra, aikštė prarado savo buvusį žavesį“ (psl. 14). 1998 m. prasidėjo aikštės pertvar-kyimas. Jau išreintini medžiai, išrauti krūmai. Dėl to atsivėrė Rokiškio miesto architekturi-nės erdvės.

Rengiant šį leidinį sudaryto-ja naudojosi įvairiais šalti-niais: knygomis, žmonių pasa-kojimais, žinytais, enciklope-dijomis ir žodynais. Knyga su-sideda iš keleto skylių: Pratar-mė, Rokiškio herbas, Medžiai, Parkai ir dvarai, Pi-liakalniai, Ezerai, Upės, Miš-ka, Vietovardžiai. Gale duo-dama naudotos literatūros sa-rašas ir smulkesnis turinio paaiškinimas, kur sutelkta padavimų ir legendų nurody-mas. Padavimų-legendų apie akmenis yra 5: apie dvarus — 3; apie kalnus ir piliakalnius — 31; apie ežerus — 17; apie balas 9; apie upes ir versmes — 12; apie miškus — 3; apie kaimus ir miestelius — 66.

persodinimo, bet man niežtėjo pirštai ir baigiau iš proto išsikraustyti iš nuobodumo. Be to, truputį baiminausi, kad po šešių mėnesių rasiu kita, sėdintį už mano rašomojo sta-lo. Amerikoje žmogus greitai išmoka nepiktinaudžiauti li-gomis. Teoriškai darbo sąlygos Vokietijoje buvo kitokios, bet nenorėjau bandyti viršininkų patarbybės. Gydytojai patraukė pečiais ir nusileido. „Norite dirbti? Prašom“.

Po inksto persodinimo ope-racijos praėjus trimis mėne-siams, aš jau sėdėjau prie mikrofono:

— Kalba Laisvosios Europos radijas. Klausotės Eglės Juod-valkės.

Knygoje apstu nuotraukų, išspausdinta keletas temati-kai tinkančių eilėraščių, trys dainos su gaidomis, miesto schema bei žemėlapis. Iš-vardintos devynios seniūnijos (Juodupės, Jūzintų, Kamajų, Kazliškio, Kriaunų, Obelių, Pandelio, Panemunelio ir Ro-kiškio kaimiškioji) su joms priklausančiais kaimais, pa-žyminti šeimų ir gyventojų skaičių. Pateikiami upių ir ežerų pavadinimai. Rokiškio rajone yra 23 upės. Jų ben-dras ilgis yra 566 km. Apskri-tai, knygoje sutelkta daug en-ciklopedinės medžiagos, nors ji savitai išdėstyta.

Kiekviena knyga, aprašyda-ma kurią krašto vietovę, anksčiau ar vėliau pamini ir vie-tovėje gyvenusias garsenybes. Kokie būtų garsieji rokiš-kenai? „Rokiškis — Antano Strazdelio, Pauliaus Širvio, brolių Juozo ir Alfonso Ke-liuočių kūrybos įkvėpimo žemė. Ši žemė išsupo viltis ir svajones dailininko Justino Vienožinskio, skulptoriaus Ro-berto Antinio, tapytojų Alfre-do ir Mato Remerių. Laikas išsivedė kūrėjus milžinus — Didžiulienę-Žmoną, čeką mu-ziką R. Lymaną, kompozitori-us Miką Petrauską, J. Tal-lat-Kelpšą, J. Gruodį... Čia šaknys aktorių Onos ir Bi-rutės Kurmyčių, Monikos Mi-ronaitės, Vaivos Mainelytės, dainininkės Irenos Jasiūnai-tės. Čia meilė gimtam žodžiui išsilaugino kalbininkai: Vytau-tas Mažiulis, Jonas Balke-vičius. Čia užaugo Nepriklau-somos Lietuvos ministrai pirmininkai: Juozas Tūbelis, Antanas Tumėnas, Vladas Mi-ronas... Prezidentas Algirdas Brazauskas, dainininkė Nijolė Ščiukaitė, aktorai Ferdinan-das Jakšys, Vaiva Mainelytė, šalies bokso rinktinės treneris Vilkis Buika, Socialdemokratų partijos atsakingasis sekreto-rius Romas Turonis — tai tik maža dalelė tų, kuriuos galė-tume vadinti mūsų šalies garsenybėmis. Visus šiuos žmones jungia vienas dalykas — jie rokiškėnai, gimę ir au-gę patiamo mieste ar rajone“ (psl. 3).

Sudarytoja Pratar-mė pa-baigoje teigia, kad šiandien, kaip ir prieš daugelį metų, Rokiškis traukia svetūr nukly-dusius rokiškėnus, kviečia pasivalgyti kitų kraštų žmo-nes, turi ką parodyti visai Lie-tuvai, ypač 500 metų miesto

Paminėjo Vytautą Mačiuką

Šį rudenį sukako metai nuo skulptoriaus ir rašytojo Vy-tauto Mačiukos staigios mir-ties, nuo dienos, kai velionio valia žmona ir kiti artimieji išbarstė jo pelenus į Baltijos bangas.

Vytauto Mačiukos atmini-mo vakaras, žmonos Marijos noru, surengtas Vilniaus Dai-lės galerijoje „Vartai“. Vakaro vedėjas, poetas Mykolas Karčiauskas priminė Vytauto Mačiukos gyvenimą, apžvalgė rašytinį palikimą, sudėtą į poezijos knygas *Neglūdinti ak-menys*, *Ritmai*, *Prorėžos*, *Du-buriai*, romaną *Savi ir sve-timi*, novelių rinkinį *Šiaurės novelės*. Nuosirdžiais prisimi-nimais pasidalijo kancijų sovie-tiniuose lageriuose liudininkai ir bendražygiai Viktoras Pet-kus, Albinas Šukelis, Algis Tal-landis, tremtinė žurnaliste Jadvyga Godunavičienė, ilga-metis bičiulis architektas Vy-tautas Brėdikis. Eilėraščius skaitė lituanistė Nijolė Kva-raciejūtė. Skambėjo dainos, suktos Vytauto Mačiukos poezijos tekstais. Primintos skulptoriaus sukurtos skulp-tūros, medaliai, paminklai Da-riui ir Girėnui Kaune, Herkui Mantui Klaipėdoje, kiti dar-bai.

JAV lietuviams Mačiukų šeimos istorija žinoma, nes Antanė Mačiukienė su vyres-niuoju sūnumi Benediktu — viena iš jų. Po motinos mirties palaikė pervežti į Lietuvą.

O Vytautas tada, kai bai-giantis karui motina susiruošė trauktis į Vakarus, važiuoti iš Lietuvos, kur yra jo tėvo kapas, atsisakė ir liko vienai vie-nas, teturėdamas keturiolika metų. Nuo tada ir įsijungė į pasipriešinimo okupacijai da-lyvių gretas. Kelis kartus areštuojamas, pagėba iš sau-gumo areštines Vilniuje, pas-kui net iš nepilnamečių kalini-mo stovyklos prie Seligerio ežero. Tad, sugavę trečią kar-tą, atvykusį pogrindžio tero-ristiniais tikslais į Klaipėdą, nuteisia ir išveža į tolimą Ma-gadaną, laiko karceryje, kad

jubiliejaus proga. Jubiliejinės išskilmės, be abejo, jau pasi-baigė, bet Rokiškis tebetraukia.

Romualdas Kriaučiūnas

Ses. Mercedes knygos aplanko užpakalinis viršelis.